

EZRA POUND ȘI PRIETENII

din volumul postum „O sărbătoare continuă“*)

Elio Vittorini a murit în noaptea de 13 februarie a. c., în vîrstă de 58 de ani, după o boală incurabilă. Fără să fi scris multe cărți, Vittorini poate fi considerat unul dintre cei mai de seamă creatori artistici ai Italiei contemporane.

„Simplicissimus“ a fost una dintre cele mai celebre reviste satirice din Germania epocii wilhelmiene. La ea au colaborat, printre alții, marii scriitori Thomas Mann și Frank Wedekind.

Pentru romanul său „O piramidă deasupra mării“, Michel Bataille a obținut din partea catedrelor literare „Deux Magots“ premiul anual în valoare de 1500 franci.

Anunțăm cu puțină întârziere încetarea din viață în luna ianuarie a. c., a scriitorului vest-german Herman Kasack. Poet, prozator, dramaturg și eseist, Kasack a cucerit, cu romanul din 1947 „Stadt hinter dem Strom“ un succes neobișnuit, care l-a adus un mare premiu literar, dar și multe Clavinții.

„Premio Nadel“ este cel mai de seamă premiu literar din Spania. El a luat ființă în urmă cu 22 de ani și poate fi acordat oricărui scriitor de limbă spaniolă. Pentru obținerea sa concurează întotdeauna o sumedenie de creatori. Pe lista operelor „canditate“ pentru anul viitor se află înscrise nu mai puțin de 143 de romane! Laurii premiului pe anul în curs l-a cules columbianul Eduardo Gabbalero, pentru un roman care înfățișează viața studenților latino-americani din Paris.

În ajunul morții sale timpurii, poetul Johannes Bobrowski (1917-1965) din R.D.G., și-a încheiat un roman, intitulat „Lituanische Clavinie“. Opera postumă va apare paralel la două edituri berlineze una din partea de răsărit, cealaltă din cea de vest.

În luna februarie s-au împlinit 50 de ani de la nașterea faimosului DADA. Cum era de așteptat, evenimentul nu a fost dat uitării. În pasucul Zürich s-a hotărît să se așeze o placă de marmură pe zidul casei în care într-o zi, pe data de 12 februarie 1916 grupul DADA și-a ținut prima întrunire. La ora stabilită pentru deschiderea festivităților, distinsul primar al orașului și-a scos capul pe ferestra podului, de unde a vorbit mulțimii: cîtiva pictori îmbrăcați în negru, cîtiva poliști, cîtiva beautes cu admirabile plete. Dar curioșii s-au adunat cu repeziunea fulgerului, onorabila comemorare transformându-se într-o adevărată manifestație pro și contra DADA. De unde se vede că defunctul DADA mai poate stîrni curiozitatea, entuziasmul, dar și... proteste. Și se pare că sentimentele din urmă au prevalat și acum ca și altădată!

Dar să lășăm glumele: ar fi timpul ca să se vorbească și la noi cîte ceva despre DADA. Un studiu scris în spirit științific, bine documentat, ar constitui o călăuză foarte necesară pentru cercetătorii fenomenului literar modern.

La vîrstă de 51 de ani, actrița Sarah Churchill, fiica fostului premier Winston Churchill, debutează ca poetă... Ea și-a adunat cele 50 de poezii, scrise de-a lungul a patru decenii de activitate creatoare, întîlnindu-le pe toate la un loc „Depărțări pustii“. Volumul urmează să apară la editura londoneză „Leslie Frewin“. Cine știe...

Pentru o eventuală completare la „fisele“ goethene din Lucașăru: „Societatea Goethe“ a publicat un caiet cu notițe, necunoscute pînă acum, al marelui poet de la Weimar. Paginile sale conțin observații referitoare la „Tasso“, „Wilhelm Meister“ și „Faust“. Tot pe „fina descoperirilor: o bancă din Braunschweig a intrat în posesia unui portret al lui Goethe, considerat multă vreme dispărut. El aparține pictorului Seiber și îl înfățișează pe autorul lui „Faust“ la vîrstă de 77 de ani.

În studioul „Mosfilm“ au început pregătirile pentru turnarea unui film după „Povestea țarului Saltan“ de A. Pușkin.

Spre nemărginită satisfacție a iubitorilor sportului cu balon rotund: sculptorul brazilian Luiz Morrone s-a angajat să execute o statuie care să-l înfățișeze pe inegalabilul Pele. Ea va fi așezată într-un parc din Sao Paolo. În orice caz, face...

Cu prilejul unui interviu acordat revistei franceze „Candide“, Marlene Dietrich a declarat că în timpul celui de-al II-lea război mondial intenționase să se lase parasutată pe teritoriul Germaniei fasciste pentru a spiona în favoarea aliaților sau cu scopul de a pune la cale acte de sabotaj. Dar comandamentul suprem al forțelor aliate din Vest s-a opus, obiectînd că ar fi imediat descoperită.

Scriitoarea spaniolă Catalina Albert, care s-a făcut cunoscută sub pseudonimul Victor Catalan, a murit în vîrstă de 96 de ani.

Din 1947, Bernard Buffet expune anual, în prima vineri a lunii februarie, toate creațiile sale noi. Recentă expoziție a lui Buffet conține numai slujete de femei, în dessous-uri. În ciuda faptului că prețurile tablourilor sale sînt întotdeauna foarte substanțiale, ele găsesc numeroși cumpărători, Buffet fiind un pictor cu arome prozatoare (vă amintim: „Bonjour, tristesse“ ș.a.m.d.). Nouă ai balet — „Schimbu unei priviri“ — a fost viu aplaudat în premieră la opera din Marsilia.

Oamenii de știință italieni au redescoperit la Verona presupusul mormînt al lui Albino, regele longobarzilor, ucis în anul 572. Mormîntul se considera dispărut de cîteva secole. Pe baza unor vechi documente și cu ajutorul metodelor electro-magnetice, el a fost depistat în zona resturilor Palatului Theodoric din Verona.

În cursul acestui an la editura „Reclam“ din Leipzig va apare o istorie a literaturii vietnameze, scrisă de H. A. Treffz.

În atenția melomanilor: de curînd o casă de discuri a organizat înregistrarea a două concerte pentru pian de Mozart. Dirijor: Yehudi Menuhin; solistă: sora sa, Hephizibah Menuhin.

Se pare că steara scriitoarei Françoise Sagan n-a apus cu desăvîrșire! Ea s-a bucurat recent de un succes în fața publicului. Dar nu în calitate de prozatoare (vă amintim: „Bonjour, tristesse“ ș.a.m.d.). Noul ei balet — „Schimbu unei priviri“ — a fost viu aplaudat în premieră la opera din Marsilia.

culturale

Ezra Pound se comporta oricînd ca un prieten devotat și făcea totdeauna serviciul la toată lumea. Atelierul în care locuia cu soția sa Dorothy, pe strada Notre-Dame-des-Champs, era tot atât de sărac pe cît era cel al Gertrudei Stein de bogat. Avea o lumină excelentă, odată era încălzită de-o sobă și vedea opere de-ale pictorilor japonezi cunoscuți de Ezra. Toți erau nobili în țara lor și aveau un păr lung, negru și strălucitor, ce lunea peste frunte la fiecare aplecare a capului. El mă impresionau mult, însă picturile lor nu-mi plăceau. Cînd nu le înțelegeam, nu simțeam nici măcar atracția misterului; iar cînd le înțelegeam, nu însemnam nimic pentru mine. Asta mă dezolă, dar n-aveam ce face.

Îmi plăceau, dimpotrivă, mult, operele lui Dorothy și le găseam foarte bine realizate și minunate de frumoase. De asemenea, îmi plăcea capul sculptat de Gaudier-Brzeska, al lui Ezra și-mi plăceau toate fotografiile operelor acestui artist pe care Ezra mi le arăta și care se găseau în cartea scrisă de el despre sculptor. Lui Ezra îi plăceau, de asemenea, tablourile lui Picabia, dar eu nu le descopeream nici o valoare pe atunci. Nu-mi plăceau cu nimic mai mult operele lui Wyndham Lewis, față de care Ezra arăta o nespusă dragoste. Îndeobște, lui îi plăceau operele prietenilor săi, fapt care dovedea multă loialitate, dar care putea atrage după sine numeroase erori de judecată. Noi nu discutăm niciodată, căci eu nu vorbeam de lucruri care nu-mi erau pe plac. Dacă, apreciam atunci, cuiuva îi plac tablourile ori scrierile prietenilor săi, asta e probabil ca și cum el și-ar iubi familia și n-ar fi pentru mine politicos ca să încerc să le critic. Uneori, puteși multă vreme să vă abțineți de a vă critica familia — pe a dumneavoastră ori pe a soției dumneavoastră — dar lucrul ăsta-i mult mai ușor dacă e vorba de tablouri, căci cînd se află în deplină posesie a mijloacelor lui, era așa de desăvîrșită, și el însuși atât de sincer în erorile pe care le săvîrșea, așa de legat de greșelile lui și atîta de devotat aproapelui, încît totdeauna eu l-am socotit ca pe un fel de sfînt. Era irascibil, desigur, dar poate că mulți alți sfinți ar fi fost și ei la fel.

Ezra voia să-l învîț să boxeze și tocmai în timpul unei ședințe de antrenament, tirzu după amiază, îl întîlnii la el acasă, într-o zi, pe Wyndham Lewis. Ezra nu boxase de foarte multă vreme și eu eram jenat să-l văd expunîndu-se în fața unui amic de-al său și încercam să-l fac să apară într-o lumină cît mai puțin dezavantajoasă. Dar lucrul acesta nu era ușor, căci Ezra cunoștea scrima și mi-era greu să-l obișnuiesc să boxeze cu mina stîngă, și să-l fac să mute mîna pe piciorul stîng, ducîndu-și-l pe cel drept în poziția ceașivă. Nu era vorba de cît de un a.b.c. N-am putut niciodată să-l învîț să tragă o direcție cu stînga. Puteam tot atât de bine să-l conving să nu întîndă brațul drept cît l-aș fi putut face să amine lecțiile pînă la calendă.

Wyndham Lewis purta o pălărie neagră, cu boruri largi, cum nu se mai vedeau prin cartier, și era îmbrăcat ca și cum ar fi ieșit din Boema. Fața lui mă făcea să mă gîndesc la o broască și nici măcar la o broască rîioasă, ci la una cu totul obișnuită, pentru care Parisul era doar o băltoacă mult prea mare. Pe vremea aceea noi gîndeam că un scriitor ori un pictor avea dreptul să se îmbrace cum poate, și că nu exista o uniformă oficială pentru un artist, dar Lewis purta... uniforma artiștilor de dinaintea de război. Ezra nu să-l privești în timp ce el observa cu dispreț cum eschivam stîngile lui Ezra sau cum le blocam cu mîna întinsă a minii drepte.

Am crezut că e preferabil să întrerupem ședința, dar Lewis ne rugă să continuăm și puteși să văd că, neînțelegînd nimic din ceea ce se petrece, el aștepta în nădejdea c-o să mă vadă rînindu-l pe Ezra. Nu se întîmplă însă nimic. Nu atacam niciodată, dar îl lășam pe Ezra să-și înnulească atacurile, să-mi ardă cîtiva pumnî cu dreapta și să se descopere mult mai mult decît trebuie la stînga, după care hotărîi că gata, noi am terminat, și-mi turnai un ulcior de apă pe mine, mă ștersei cu un prosop, apoi îmi îmbrăcai vesta.

Ciocnîrăm apoi cîte un păhărel de ceața țea și-l ascultai pe Ezra și pe Lewis convorbind despre per-

soane din Londra și din Paris. Fără să am aerul, fi luam atenț seama lui Lewis, cum fac boxerii, și nu cred să mai fi văzut vreodată pe cineva cu o mină așa de respingătoare. Sînt oameni care poartă însemnul rîului la fel cum caii pur singe își dau în vileag rasa. Lewis nu purta însemnul rîului, el avea numai un aer respingător.

În drum, la întoarcere, încercai să discern ce anume îmi evoca, pentru că într-adevăr Lewis îmi evoca felurile lucruri; toate țineau de medicină, în afară de unul. Încecai să-mi întipăresc în memorie, fir cu fir, trăsăturile sale, spre a le descrie, dar nu-mi putei aminti decît de ochii lui. S-ar fi putut spune, cînd îmi apăruese pentru întîia dată de sub pălăria cea neagră, că-s ai unui sadic pigușas.

Am întîlnit, mă adresa nevastă-mi, pe cel mai respingător om din cîți am văzut vreodată.

— Nu-mi spune, mă opri ea. Te rog, nu-mi spune. Că tocmai trebuie să ne așezăm la masă.

Cu vreo săptămînă mai tîrziu, o întîlnii pe domnișoara Stein (n. n. e. vorba de scriitoarea Gertrude Stein) și-i spusesei că am făcut cunoștință cu Wyndham Lewis și o întrebai dacă l-a întîlnit vreodată. — Eu îl numesc Viermele măsurător, îmi răspunse. Vine de la Londra, și cînd vede un tablou bun, își scoate creionul din buzunar și-i ia toate măsurile, folosindu-se de creion și de degetul cît mic. Și examinează, și măsoară, și caută să știe exact cum e făcut tabloul. Apoi se întoarce la Londra și încearcă să-l reconstituie, dar nu reușește, pentru că a lăsat să-i scape tocmai esențialul.

Și iată cum, din clipa aceea am început să cuget la el ca la un... vierme măsurător. Acesta era un nume mai caritabil și mai creștinesc decît acele care mă gîndisem eu însumi. Mă siliu, mai tîrziu, să simt niște prietenie față de el, ca pentru aproape toți prietenii lui Ezra, după ce mi se explica de către acesta dedesubtul și pricinile atitudinilor lor. Dar asta a fost prima mea impresie, cînd făcui — în atelierul lui Ezra — cunoștință cu Lewis. Ezra era scriitorul cel mai generos din cîți am cunoscut, și cel mai dezinteresat. El îi ajuta pe poeții, pe pictorii, pe sculptorii și pe prozatorii în care credea și ar fi ajutat, cu încredere ori fără, pe oricine ar fi avut nevoie de dinlăun. Își făcea griji pentru toată lumea și, în vremea cînd făcui cunoștință cu el, se frîmînta pentru T. S. Eliot care, după spusele lui Ezra, era nevoit să lucreze la o bancă din Londra și avea un orar atât de penibil și val i alt de pușin timp să se consacre poeziei. Ezra, în colaborare cu miss Natalia Barney, o americană bogată care făcea pe meceua, fondă atunci ceva ce se întîlnea „Bel esprit“. Miss Barney a avut o legătură cu Reyny de Gourmont, dar asta se petrecuse mai înainte de anii tineretii mele și ea ținea acasă, la date fixe, salon deschis. Avea, de asemenea, un mic templu grecesc în grădina. Mulți francezi și americani, berechet de bogați, dispuneau, de asemenea de saloane, și eu înțelesesem destul de repede că acestea erau locuri ce se cădeau evitate cu griji. Dar spre deosebire de toți, miss Barney era singura cred, care poseda în grădina sa un mic templu grecesc.

Ezra îmi arătă broșura pe care o pregătise pentru Bel esprit și miss Barney îl autorizase să se folosească, în acea broșură, de templul ei. Scopul Bel esprit-ului era de a ne impulsiona să depunem fiecare cîte o mică parte din veniturile noastre spre a crea un fond care l-ar fi permis lui Eliot să lase baltă banca unde lucra și să se apuce de scris versuri, fără griji de cele materiale. Ideea îmi părea bună și, după spusele lui Ezra, odată smuls Eliot din obligațiile de serviciu de la bancă, fondurile ne vor îngădui ulterior să scoatem din impas pe toată lumea.

Eu încurcam însă puțin lucrurile, numîndu-l întotdeauna pe Eliot: Major Eliot și pretinzînd că-l confund cu un oarecare Major Douglas, economist ale cărui idei îl seduseseră pe Ezra. Dar el știa că am o inimă bună și că eram plin de... bel-esprit; deosebit de necesară era faptul de a mă vedea solicițînd prietenilor mei fonduri care să-i permită lui Major Eliot să-și părăsească banca, și-n felul acesta desigur că se găsea întotdeauna cîte cineva care să intrebe ce căuta un... Major într-o bancă și dacă fusese aruncat afară din armată fără pic de pensie și fără nici măcar un avantaj social.

În împrejurări de asemenea fel, amicilor mei le explicam că asta n-avea nici o legătură cu lucrul în sine. Ori aveți bel-esprit ori n-aveți. Dacă ați avea, altă coliza, ca să-l ajutăm pe Major să se smulgă din banca lui. Dacă nu, cu atât mai rău. Nu înțelegeau

ai oara semnificația micului templu grecesc? Nu! Cu atât mai trist, bătrîne. Păstrează-ți banii. Nici nu ne trebuie.

Ca membru al „Bel-esprit“-ului, duceam o campanie energică și cel mai scump vis al meu era să-l văd pe Major plecat de la banca sa și redat libertății. Nu-mi mai aduc aminte cum și-a dat duhul Bel-esprit-ului, dar cred că asta s-a petrecut cu ocazia publicării poemului TARA PUSTIE și atribuirii premiului Dial lui Major. Pușin după aceea, o doamnă titrată finanțată o revistă cu numele de Criterion, pentru a o încredința lui Eliot, și astfel nici din partea lui Ezra nici dintr-a mea nu mai era cazul să ne facem griji în privința lui. Micul templu grecesc trebuie că se mai află și azi în grădina. Am regretat întotdeauna că nu l-am putut scoate pe Major din banca lui, datorită numai ajutorului Bel-esprit-ului, așa cum visasem eu, mergînd cu imaginația chiar pînă acolo că, poate va locui în micul templu grecesc unde Ezra și cu mine am fi mers ca din întîmplare să-l surprîndem, spre a-l încununa cu lauri.

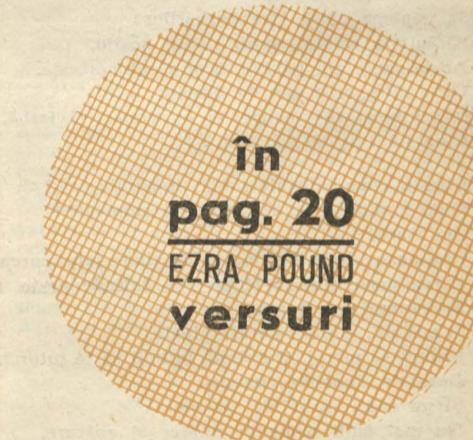
Știam unde aș fi putut găsi niște frumoși lauri, cu efortul doar al unei scurte excursii cu bicicleta și mă gîndeam că-l vom încununa ori de cite ori s-ar fi simțit singur sau cînd Ezra ar fi isprăvit de cîit manuscrisul ori încercările unui nou poem de mare anvergură, cum fusese TARA PUSTIE.

Toate acestea avură pentru mine niște dezastruoase consecințe din punct de vedere moral, lucru ce mi se întîmplă atât de des, căci banii pe care mă gîndeam să-i folosesc într-o zi m'au smulși pe Major din banca sa, îi jucau la curs. Două zile în șir căi doi dopați pe care mizai îi învinseseră pe concurenții lor, care nu fuseseră dopați sau poate că nu fuseseră chiar suficient, afară doar de o singură cursă în care favoritul meu a fost peste măsură de drogat, așa încît îl azvîrlii din sa pe jocheul său încă dinainte de a porni, făcîndu-l turul complet al pistei sîrînd obstacolele cum numai în vis îi fi mai putînd vedea, pînă ce a fost prins la punctul de oprire și reincredințat călărețului său. Ceea ce n-a împiedicat calul să facă o cursă onorabilă, după formula amatorilor de curse din Franța, dar de cîștigat nici pomeneală să cîștige.

M-aș fi simțit mai satisfăcut, dacă banii aceia nu s-ar fi instrăinat de prima lor menire. Dar mă conșolam pe de altă parte la gîndul că din beneficiile ce s-ar fi realizat la curse aș fi putut consacra Bel-esprit-ului o sumă de departe mai mare decît aceea pe care inițial o destinasem.

În românește de Ion Caralon

*) Amintiri din anii 1921-1925, cînd Hemingway se afla la Paris.

continuare

PERSONALITATE PROEMINENTĂ ÎN DOMENIUL ȘTIINȚEI DREPTULUI INTERNAȚIONAL

Referindu-se la sistemul pactului Briand-Kellog, Nicolae Titulescu spunea în ianuarie 1935: „Din punct de vedere logic nu se poate concepe decît o singură ipoteză: de o parte violatorul pactului, iar de cealaltă parte toți semnatarii acestui pact. Și dacă mergem cu raționamentul mai departe, se mai poate concepe acea diviziune fundamentală a dreptului internațional în cele două mari ramuri: dreptul păcii și dreptul războiului? Nu trebuie oare revizuite metodele acestei discipline juridice, înfățișînd terminologia absurdă a dreptului războiului adică a dreptului de exercitare a crimei, prin admiterea unui singur drept: acela al păcii? Desigur că dreptul păcii va trebui să se ocupe și de condițiile de a aplica a sancțiunilor internaționale și să stabilească limitele ce trebuie respectate în a-ceastă aplicare“. Și mai departe: „Ca să aplice sancțiuni, ca să procedezi la o acțiune coordonată împotriva agresorului, trebuie mai întîi să fii în măsură a-l determina“. În ședința Ligii Națiunilor din martie 1936, Titulescu spunea: „Dacă repudierea unilaterală a tratatelor ar putea fi acceptată fără condiții, aceasta ar fi sfîrșitul și al securității colective, și al Ligii Națiunilor. Am intra într-o lume care ar fi guvernată nu de forța dreptului, ci de dreptul forței!“.

Pentru consolidarea și asigurarea securității generale, Nicolae Titulescu, sintetizînd realist principiile fundamentale de drept internațional, a susținut la conferința de la Montreux din 1936 întrunită pentru stabilirea unui nou regim juridic al strîmtoarelor Mării Negre, adoptarea unui nou statut care, în acest domeniu mai restrîns, să asigure integral securitatea statelor riverane. În 1936 Titulescu a făcut propuneri importante pentru desfășura-

rea activității Comisiei Europene a Dunării cu sediul la Galați, care devenise un instrument de imixtiune în afacerile interne ale României: „Tocmai suprimarea acestei a doua comisii, spunea el într-un interviu acordat ziarului „Le temps“ din 29 iulie 1936, este considerată necesară de România, pentru că ea constituie... anacronismul cel mai de necrezut, controlul teritorial străin cel mai inadmisibil, organismul internațional care corespunde cel mai puțin scopurilor pentru care a fost creat“, subliniînd că „a reda României atribuțiile teritoriale ale unui stat suveran este un act care servește pacea“. Dezarmarea, necesitate absolută a păcii, implica dezarmarea navală care „exercită o influență directă asupra dezarmării terestre și asupra modului de organizare prin acorduri universale sau regionale, a unui sistem eficace de securitate“. Titulescu constata, ca jurist, că în perioada respectivă existau anumite domenii, cum, de pildă, domeniul dreptului maritim, în care se observau „efectele cooperării pacifice a popoarelor și tendințele spre internaționalizare a normelor juridice“. Se preferau astfel — parțial — elementele componente ale principiilor fundamentale de drept internațional contemporan, precum și caracteristicile unor instituții juridice internaționale actuale.

În conferința sa „Dreptul în serviciul politicii“, ținută la Universitatea din Bratislava în 1937, Nicolae Titulescu sintetiza astfel rolul dreptului internațional: „Pacea în ordine, dreptul într-un perpetuu progres, spre a urma cursul schimbărilor al vieții“. Prin urmare, dreptul internațional era conceput ca o știință socială în continuă mișcare și permanentă adaptare la condițiile istorice, cuprînzînd un ansamblu de norme elaborate și puse în aplicare în scopul preîntîmpinării războaielor, salvării păcii generale și stabilirii unor relații mutuale avantajoase între statele mari și mici, suverane și egale în drepturi.

În conferința sa „La dinamică de la paix“ (Berlin, 1929) care conține, cum s-a constatat, unele elemente ale dialecticii materialiste aplicate la știința dreptului internațional și a relațiilor interstatale, Nicolae Titulescu a luat poziție fermă împotriva nihilismului lui Kelsen, Scelle, care negau suveranitatea de stat: „A

preconiza în starea actuală de lucruri, ca rețetă a păcii permanente, abolirea suveranității, înseamnă nu numai a preconiza o soluție imposibilă, ci și a arunca lumea în haos și anarhie“. Nicolae Titulescu argumenta astfel teza justă că sentimentul și interesele naționale nu constituie o piedică în calea consolidării păcii: „...a preconiza ca rețetă a păcii permanente abolirea sentimentului național e nu numai o imposibilitate, ci înseamnă a lipsi pe om de baza cea mai esențială a individualității sale actuale. Dacă suveranitatea și sentimentul național nu pot și nu trebuie să fie abolite, ele pot fi canalizate în așa fel, încît să permită să realizeze tot ceea ce corespunde unei funcții utile în condițiile actuale, sau să li se înlăture orice exagerare care ar putea să constituie o amenințare pentru pace“. Într-o scrisoare publică (1934) Titulescu cerea revizuirea cărților de școală „cu scopul de a se dezvolta în tineret spiritul de solidaritate internațională“.

Nicolae Titulescu a combătut teoria „competenței“ statului (Gh. Rousseau, H. Kelsen, Scelle ș. a.) conform căreia teritoriul este sfera competenței spațiale a statului, a guvernului, și nu a puterii suverane și că, întrucît competența diferitelor state se întrepîtrunde, nu există teorii care să se găsească sub suveranitatea unui singur stat, subliniînd în mod just că „legea internațională apare pentru toată lumea nu ca o lege de „subordonare“, ci ca o lege de „coordonare“, iar situația fiecărui stat în raport cu celelalte state nu este o situație de „dependență“, ci o situație de „independență“.

Luînd poziție împotriva teoriei care susține caracterul suprastatal al unor organizații internaționale, Titulescu spunea, referindu-se la Liga Națiunilor: „Nu există loc, în organizația actuală a comunității internaționale, pentru un supra-stat. Acesta este înlocuit printr-o asociație benevolă de state libere, avînd obligația de a se supune legii acceptate de ele însele, în virtutea propriei lor suveranități“. În domeniul dezvoltării dreptului internațional, substanțială contribuție a lui Nicolae Titulescu se caracterizează prin profundă originalitate, severă fundamentare științifică, prin subtilitate în analiză, precum și printr-o excepțională capacitate de sinteză.